

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

3. Probatur etiam opinio negatiua ex pactis, quæ in dictis foederibus cum
Hæreticis apponitur circa res, & bona Ecclesiae. Et infertur Principes non
habere potestatem extinguendi beneficia, sed hoc ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76442](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76442)

risdictione, quæ per illam suspensa est. Et quoties de Religione disceptatur, cum omne iudicium referri debeat ad Ecclesiam Romanam; æquus inficias ibi in hoc pacto Religionis contra ritum & normam Conciliorum fuisse peccatum: Ita ille, cui adde Christophorum Chiepentas *in Collegio Politico exercit. 13. quest. 7.* Martinum Rucelinum *ad auream Bullam Caroli IV. part. 3. differ. 1. in Corollar. de pace Religionis 1.* & ibi Millerum *in addit.* Christophorum Besoldum *in opere Politico dissert. 1. de educatione, & studiis litterarum, &c. cap. 10. num. 1.* Hanc sententiam videtur etiam docere ex Catholicis Petrus Wadingus *ex Societate tract. de contract. diff. 5. dub. 13. n. 1.* ubi asserit, posse Principes, inconsulto Pontifice, ex causa necessitatis publicæ dare licentiam Judæis exercendi vsuras, nec posse in hac re per Ecclesiam impediri; & putat in hoc parti passu procedere tolerantiam, & permissionem exercitij vsurarum, & libertatis conscientiarum: vnde *in diff. 3. dub. 4. §. 2. num. 6.* videtur aperte sentire, Principes inire posse pacta cum hæreticis, inconsulto Pontifice. Nam dicit, quod in hoc iudex Ecclesiasticus debeat stare iudicio Principis sæcularis, possit etiã pro hac sententia aliquis adducere Petrum Gudelinum Iuriscōsultum, & Professore Regium Academia Louanienfis *in Commentariis de iure Pacis 9.* ubi loquens de pactationibus initis in Germania, & Gallia cum hæreticis, sic asserit: censet Principis esse officium, Religionem cunctis viribus tueri, nec pati vti minimum de ea detrahatur. Sin multitudo hæreticorum, eorumque potentia iam sit tanta, vt nequaquam videatur victoria; pacem cum eis quæri posse, concedo, extrema ista necessitate urgente, potius quàm pax fieri desinat (modò hæc nihil habitura sit insidiarum) & etiam de Religione non nihil remitti posse. Nam visa est alia ratio componendorum dissidiorum in Germania, & aliquoties in Francia aliisque Regnis, adhibito prius iudicio doctissimorum tam Theologorum, quàm Iuriscōsultorum, qui asseruerunt in tam misero Reipublicæ statu eiusmodi pactationem licitam esse. Ita ille. Ex cuius verbis apparet, Principes in casu, de quo loquimur, posse omnia determinare ex consilio Theologorum, & Iuriscōsultorum; nam ipse nullam facit mentionem de consultatione cum Summo Pontifice.

RESOL. II.

Opinio negativa auctoribus proponitur, negans Principibus laicis hanc potestatem independentem à Summo Pontifice, & rationibus stabilitur. Ex part. 10. tract. 3. Ref. etiam 2.

§. 1. **V**erùm, his non obstantibus, ego profusus existimo, quod si periculum non sit in mora, Principes sæculares in grauissima necessitate Reipublicæ, cui aliter succurri non posset, nisi concedendo hæreticis libertatem conscientiarum, necessarium esse de hoc ac de pactis & conuentis cum ipsis initis, Summum Pontificem consulere. Et ratio duplex est. Prima, quia cum in eiusmodi pactis & conuentis tractetur non solum de rebus temporalibus, sed de Religione, rebusque spiritualibus; ac simul per ea saltem ex consequenti derogetur communibus iuribus & legibus Ecclesiæ, ad quæ alioquin tuenda Principes ipsi, velut Ecclesiæ protectores obligantur; necessarium videtur, per se loquendo, vt ea, inconsulto Pontifice, ad quem eiusmodi causæ pertinent, non inearatur, cuius est statuere & iudicare, quid

præsenti Ecclesiæ, statui expediens sit. Altera causa est, vt pacta eiusmodi, & conuenta firmitus stant; ne forte, si postea Pontificis autoritate ea causa nonnunquam irriterentur, noua scandala perturbationesque in Ecclesiâ subsequantur.

2. Confirmatur hæc sententia primò; quia certum est circa fidem Catholicam nihil Principes sæculares posse disponere, ergo nihil etiã possunt disponere de opposita hæresi; an videlicet, vt est in casu nostro, urgente necessitate sit toleranda, necnã oppositum eadem est ratio; & Iuriscōsulti docent, ex oppositis validum esse argumentum, vt obseruat Menochius, *conf. 97. n. 67.* Hyppolit. *Rimin. vol. 6. conf. 977. num. 31.* Mascardus *conf. 450. n. 40.* & alij, Itaque cum huiusmodi pacta ratione ipsius materia, quæ est permissio hæresis, propriè Summo Pontifici, & Ecclesiæ potestati subiciantur quo pacto dici potest posse a Principibus iniri, ipso Pontifice non approbante?

3. Probatur secundo: nam pontifici sub persona Petri dictum fuit, *Io. 21. Pasce Oves meas:* sed ab oculis Ecclesiæ attere lupos, id est hæreticos, aut reducere, vel tolerare, pertinet ad ius pacendi; vt de se patet, & probat Suarez *de fide, disputatione 20. sect. 3. n. 21.* & alij: ergo à nemine hoc fieri potest sine Summi Pontificis consensu. Vnde quo pacto tractandi sint hæretici in hoc oculi, non pertinet ad Principes laicos, quia ipsi sunt etiam oues, vt cæteri, sed ad supremum oculis Christiani Pastorem; qui est Summus Pontifex, ad illum enim pertinet de hæreticis disponere in ordine ad Religionem, circa quos habet ius acquisitum ratione Baptismi, cum eius characterem hæretici retineant: *cap. Quod quidam 1. q. 1. c. non in nobis de conf. dist. 4.* Et licet hæretici à fide defecerint Pontifex retinet adhuc ius in illos, sicut pastor in oues errantes, *cap. Maiores de Baptismo 3. cap. 1. de sponsalibus,* & ibi gloss. *verb. non debet.* & in aliis iuribus. Ergo, Probatur tertio ex parabola *Matt. 13.* in qua iudicium de Zizania eradicanda, vel non eradicanda (quæ quidem Zizania sunt hæretici, teste Augustino, Hieronimo, Chrysostomo, Cypriano *libro 3. Epis. 3.* & ex scholasticis Lorca *in 2. 2. Dini Thoma quest. 11. art. 4. diff. 43. num. 4.*) præbetur à Christo Domino Patrifamilias, qui est Summus Pontifex; vt obseruat Cardinalis Bellarminus *tractatum de potestate Papali cap. 9. §. 16.* ergo hoc iudicium de tolerandis, vel non tolerandis hæreticis, non potest pertinere ad Principes Sæculares; quia ipsi in dono Ecclesiæ sunt subditi, & non patrefamilias. Et ideo non deferam hic apponere aurea verba Maldonati *in citatum cap. Matt. num. 26.* sic asserentis: non vetò hæc dico, quod non malim hæreticos conuerti, quàm occidi, sed tantum, quia Principes ista lecturi non sunt; eos qui Principes monere possunt, admonéo, non licere illis, istas, quas vocant conscientiarum libertates, nimium nostro tempore vitatas, hæreticis dare nisi prius Ecclesiæ, aut is, qui Ecclesiæ caput est, Romanus Pontifex, Christi persona, & tanquam Patrefamilias iudicauerit non posse euelli Zizania, nisi simul & Triticum euellatur, & è re Ecclesiæ esse, vt vsque ad messem permittantur vtraque excrecere. Huius enim rei, non Principum, qui patris familias serui sunt, sed ipsius patrisfamilias, id est Ecclesiæ gubernatoris iudicium esse debet. Ita Maldonatus. Quid responderent aduersarij ad tanti, & tam incomparabilis Viti auctoritatem.

RESOL. III.

Probatur etiam opinio negativa ex patris, quæ in dictis Federibus

Sup. hoc infra in Ref. ante medijs & superius in tr. 2. Ref. 311.

federibus cum Hæreticis apponuntur circa res & bona Ecclesiæ.

Et inferum non habere potestatem Principes extinguendi beneficia, sed hoc spectare ad Summum Pontificem, neque in eundem casu possunt esse licita, nec valida. Ex part. 10. tract. 3. Relectiam 3.

§. 1. Adde, quod Principes in casibus, quibus libentem conscientiam hæreticis concedunt, solent pacisci cum ipsis de bonis Ecclesiarum, quorum Dominium propriè ad solum Deum siue Christum spectat secundum aliquos, vsus verò, & administratio, ad Prælatos, seu communitatem cuiusque Ecclesiæ ex probabiliori: Ita Maior 4. dist. 24. q. 16. Azorius tom. 2. lib. 6. cap. 1. q. 4. Nauarrus Comment. 2. de Regular. n. 34. & quæst. 1. de Reditiis, monitione 40. & in cap. non liceat d. 9. num. 4. ubi etiam de fide censetur, sed non tectè; quia contraria sententia est probabilis, asserens, eiusmodi dominium esse penes eorum Ecclesiasticum (quamvis Religiosorum) cuiusque Ecclesiæ, quam sequitur Fragosus de Baptismate tom. 2. lib. 3. dist. 9. §. 4. num. 16. Waldensis lib. 4. doctrinalis, art. 3. c. 43. Columna, de reditiis c. 23. n. 105. Lessius lib. 2. cap. 4. dub. 5. & 7. & alij quos citat & sequitur Romanus Hay in Astro. In instructo q. 3. n. 5. fol. 17. & à fortiori Sarmientus p. 4. Redituum Ecclesiasticorum cap. 6. malè tamen asserens, id dominium etiam esse penes singulos, ad quos ius proventuum Ecclesiæ pertinet.

2. Probatur assertio primæ sententiæ ex iure canonico, in quo sapissimè res eiusmodi vocantur res Dei, aut Deo donatæ, vel traditæ: vt videre est in Can. Apostolorum 39. & Can. Nulli licet, & Can. Prædialia 12. q. 2. & Can. Videntes, causa 16. q. 1. & in Concilio Tridentino, sess. 25. c. 21. de Reformat. Et idem colligitur ex iure Cæsateo; Institutione de rerum diuisione, & Priuilegiis, & l. 6. §. Sacra, ff. eod. tit. Et ratio est, tum quia antiquitus hæc oblata sunt Deo ab ipsis fundatoribus, & quidem per sæpè solemnem formulam, quam ex capitularibus Francorum l. 6. cap. 286. descripsit Tannerus l. 1. Ecclesiastica defensionis cap. 9. ubi inter alia dicitur, Quisquis nostrum suas res Ecclesiæ tradit, Domino Deo illos offert, atque dedicat, suisque Sanctis, & non alteri, dicendo talia, & agendo ita. Facit enim scripturam coram Altari, aut supra tenet in manu, dicens eiusmodi loci Sacerdotibus, atque custodibus: offero Deo, atque dico omnes res quæ in hac cartula tenentur insertæ pro remissione peccatorum meorum, ac parentum, & filiorum, aut pro quocunque illas Deo deliberate voluerit, ad seruendum ex his Deo in sacrificiis, Missarumque solemnibus, orationibus, luminariis, pauperum ac clericorum alimonis, & cæteris diuinis cultibus, atque Ecclesiæ utilitatibus, &c. Tum quia iuxta Canones, & ipsam offerentium dispositionem Conuentus Ecclesiasticus cuiusvis loci tenetur illa ad Pastores transmittere, nec potest ea vendere, vel extinguere pro arbitrio: licet interim Summus Pontifex in his omnibus habeat supremam administrationem; vt docet D. Thomas in 2. 2. q. 108. art. 1. ad 7. & ibi Caietanus, & cæteri expostores cum Sanchez in Summ. tom. 2. lib. 7. c. 29. n. 96. His itaque stantibus, quo pacto dici potest, Principes seculares posse pacisci cum hæreticis de bonis Ecclesiasticis, inconsulto eius plenario, & supremo administratore, qui est.

3. Nec obstat dicere cum quodam Theologo neoterico, hæc bona prius extitisse secularia, & altè Dominium semper remansisse apud Principes, qui dicta bona Ecclesiæ cum conditione tacita concesserunt, si eorum exemptio non esset nociua Reipublicæ.

Tom. I X.

ea. Nam Respondeo, bona concessa Ecclesiæ censi concessa pure, absolute, & sine vlla conditione; vt tradunt Wameus tom. 1. conf. 174. n. 7. Cochier de libertate Ecclesiastica l. 1. c. 20. n. 9. & alij. Vnde optimè dixit Silon. in 2. 2. q. 65. art. 1. contr. 1. concl. 2. quod hæreditates, redditus, & bona temporalia Ecclesiæ concessa, donatione Regum, postquam semel ipsi concessa sunt, habet in illis Ecclesiæ ius acquisitum, & idè à Principibus nec repeti, nec reuocari possunt, Hinc, dato, & non concessio, quod priuilegium fori, Ecclesiæ concessum pro Clericis fuerit ex donatione, & largitione Imperatorum; vt voluerunt Molina, Sotus, Victoria & alij: tamen non possunt amplius Principes illud reuocare, vel limitare; vt docet Amicus in curs. Theologico, tom. 5. dist. 9. sect. 5. nu. 140. Hurtados de lust. & Iure dist. 14. dist. 13. & alij, quos ad fatietatem adduxi contra Rabardeum in part. 7. Tract. 1. resolut. 8. Et idè ex hypothesi, si talia priuilegia inciperent esse nociua, deberent Principes recurrere ad Pontificem pro remedio opportuno; quia dictum priuilegium semel concessum non possent amplius reuocare, restringere, aut limitare. Itaque in casu nostro, dato, quod deuentum esset ad talem statum, quod bonorum Ecclesiasticorum exemptio esset bono publico nociua, non ex hoc sequitur, posse Principes seculares de dictis bonis propria autoritate dispondere & de illis cum Hæreticis pacisci: sed hoc faciendum esset à Pontifice, qui limitare, suspendere, & dicta bona alienare ex iusta causa potest. Nam alioquin, ex doctrina in contrarium allata, Principes possent collectare bona Ecclesiastica in extrema necessitate labentis Reipub. sine beneplacito Pontificis, quod omninò negandum est; vt patet ex cap. non minus, cap. Aduersus de Immun. Ecclesiarum, & ex Bulla Cæsar. docentque commahiter Doctores. Ergo si non possunt Principes, etiam in statu labentis Reipublicæ collectare sine consensu Pontificis bona Ecclesiastica tantum in parte; quantum magis dicendum est in casu nostro; Nam non solum collectarent in parte bona Ecclesiastica, sed etiam de illis, inconsulto Pontifice, disponderent, ac hæreticis traderent; confirmantur etiam supra dicta ex his quæ doctè obseruat Pater Layman. in iusta Defensione Pontificis cap. 4. fol. 255. §. Eadem neque cum sequent. Quod à fortiori procederet, si Principes inirent pacta cum hæreticis, ex quibus non solum redditus cum bonis & ditionibus Ecclesiasticis illis transcriberentur, verum etiam ipsi tituli spirituales Episcopatum, Canoniciatum, Præbendam, tam re, quam nomine extinguerentur, & in seculares Marchionatus, Ducatus, Principatus transmutterentur; nec sciente, nec approbante Pontifice, qui solus omnimodam potestatem habet super Beneficia, vt Canonistæ communiter asserunt in cap. Per venerabilem, qui filij sunt legitimi, quos citat & sequitur Lotharius de beneficiis lib. 2. quæst. 22. num. 9. nec Principes habent potestatem extinguendi beneficia, vt obseruat Nauarrus in Man. cap. 27. num. 13. Sed hoc solum spectat ad Summum Pontificem: vt præclatis verbis demonstrat D. Bernardus episc. 131. ad ciues Mediolanenses, & notat nouissimè Michaël Tarrede in sua amplitudine Beneficaria disputat. 1. q. 2. numer. 1. Ergo, &c.

4. Et hæc omnia superius dicta magis absurda essent, si tolerantia libertatis conscientiæ, & fœdera cum hæreticis inita non essent ad tempus, sed perpetua; quod moraliter, & præctice, vt docet Tannerus tom. 3. dist. 1. q. 9. dub. 3. num. 94. vix vnquam licite fieri potest; quia omnis eiusmodi absoluta & indefinita pactio seu conuentio, per se loquendo, & quantum est ex natura rei, omnem Principi, etiam in

§. 2

perpetuum

Quæ hic est
supra in tr.
2. Res 327.
& in cæteris
aliis eius
primæ not.

perpetuum adimit facultatem permissam hæresim ex sua provincia exterminandi; etiam si mutatis reum circumstantiis, id quandoque opportunum esset futurum. Semper enim vi sui pacti inhibetur, ne id unquam audeat facere, si modo violatæ fidei reus haberi non velit. Et idè obseruandum est hîc, quòd Iosaphat initio regni permisit idololatriam, cui populus erat addictus; quia non poterat eam impedire, ut habetur 3. Reg. 22. at postea, confirmato iam Regno, cum & potentior & audacior factus esset; non amplius permisit sed impedivit; ut patet 2. Paralip. 22. Vnde si Iosaphat iniisset fœdus perpetuum de Idololatria toleranda; non potuisset postea mutatis reum circumstantiis, illam ex vi pacti impedire; & sic idololatria perpetuo in regno suo existisset, & impunita remansisset. Ergo non sunt inuenda fœdera cum hæreticis perpetua; nam Princeps adimeret sibi ius, cum postea oportuim esset, puniendi, & exterminandi hæreticos à suis Regnis & Prouinciis; contra id, quod determinat Concilium Lateranense cap. *Excommunicamus* §. *monentur de Hæret.* ubi sic habetur; *teneatur quicumque Princeps, etiam supremus, terram suam expurgare ab hæreticis sub pena amissionis sui principatus; & mandatur omnibus Principibus, ut iurent, se hæreticos non toleraturos.* Et idem statuitur in iure ciuili *Cod. de Hæret. Auth. si verò Dominus, & in consuet. Frederici de statu & consuet. §. 6 & 7.* Ergo &c.

5. Et licet aliquando talia pacta à Principibus fieri posse, docere videatur Petrus Wadingus *de contraff. disp. 3. dub. 4. n. 6.* ubi sic ait: Hic discursus videtur satis probare perpetua libertatis pacta nullo casu esse licita & valida; pro cõtraria verò excusabiles videntur Principes Catholici, qui cum hæreticis ita contraxerunt; ex vna enim parte premebantur Principes importuno furore hæreticorum, exposcentium libertatem; quibus nulla alia ratione satisfieri potuit, quàm pacto perpetuo liberti exercitij suæ Religionis; & ex altera parte magnus erat in Catholicis plurimis tepor, qui pacem quibuscunque conditionibus cum hæreticis fieri optabant, modò ipsi quieti, saltem ad tempus, essent; de futuro Reipublicæ statu parum solliciti, nec fortunarum iacturam, aut splendoris sui imminutionem pro fidei defensione volebant sustinere; cum tamen hæretici omnes suas fortunas pro suæ sectæ, aut propugnatione aut conseruatione libenter profuderint. Vnde factum, ut supremi Principes viribus essent longè inferiores; proindeque iudicauerint, ista pacta inire perpetua expedire. Iustitia huius pacti ex hoc capite posset defendi, quod nisi pacta inirentur, sit periculum ne rota fides, & ipse Catholicus Princeps pereat; minus igitur sit mali, abiicere suorum curam, quòd salutem æternam, quàm pertinaciter eam retinendo, omnium Religionem veram in perpetuum perdere; & omnem iurisdictionem. Si pacta non ineat, verisimiliter nulli erunt Catholici, si ineat; saltem in aliquibus fides conseruabitur. Teneri ergo videtur Princeps: quando totius Reipublicæ curam nõ potest habere; saltem illam, quam potest, partem conseruare. Hucusque Wadingus. Sed tamè postea subdit, se huc casum non definitiue, sed disputatiue pertractasse.

6. Verùm, non obstante, quod iste casus à VVadingo positus, in praxi possit accidere; non ex hoc sequitur, Principes, inconsulto Pontifice, tale fœdus cum hæreticis inire posse; non enim pertinet ad illos in se tam graui iudicare, num tanta sit necessitas, & talis rerum status, ut fãncito fœdere, Religionis libertatem concedere oporteat, maxime perpetuam; cum tale fœdus indirecè versatur circa materiam spiritualem, videlicet circa permissionem Religionis falsæ. Ergo à Principibus nihil decerni potest, Summo

Pontifice non consentiente. Vnde non grauabor hîc apponere verba Ioannis Molani *de fide Hæretic. serm. lib. 1. cap. 23.* sic alterentis: Quamuis libera Religio non sit ab vno Principe admittenda, cogitur tamen aliquando Catholicus Princeps in quibusdam locis, quæ hæretici violantæ manu retinent, non quidem omnibus, sed vnus tantum, aut alterius generis seculariis, libertatem sub certis conditionibus admittere; aut potius non tam eis dare, quàm permittere, quod iam eo nolente, occuparunt; ne si minus malum tolerare noluit, maiora in Reipublica sua perpeti cogatur. Sed in his rebus maxima opus est prudentia, eò quòd res longè omnium grauissima, & periculosissima tractetur: cum enim primo loco pta omnibus aliis, ab omnibus & singulis Christianis Religio sit conseruanda; & secularis Princeps, atque potestas nullum fœdus inire, aut saluum conductum dare possit in præiudicium Ecclesiæ, aut Ecclesiasticæ Potestatis, facile hîc, aut per ignorantiam, aut per tepiditatem, aut per timorem, ubi non foret timor, aut per imperitiam, aut inaduerentiam quadam tractarentur, quæ postea nullius roboris esse iudicauerint. Itaque nihil tutius est, quàm si favore hæreticorum Reipublica aliqua cogatur ad aliquas iniquas, & bonis hominibus præduras conditiones, ut omnia, antequam fœdus perficiatur, diligentissimè & prudentissimè sint examinata, & discussa. Atque in re tam ardua, ad securè conquirendum, etiam Apostolicæ Sedis interueniat auctoritas. Ita Molanus ubi supra.

RESOL. IV.

Auhteritate Doctõrum opinio negatiua sulcitur. Et deducitur Principem laicum non posse præstare saluum conductum Hæretico cum damno Ecclesiasticæ iurisdictionis. Et firmatur libertatem conscientie Hæreticis concessam, inconsulto Pontifice, non solum esse illicitam, sed inualidam. Ex part. 10. traët. 3. Ref. etiam 4.

§. I. **C**oncludendum est igitur ex omnibus superioribus dictis, semper, & in quocunque casu in fœderibus Principum secularium cõ hæreticis, quoad libertatem Religionis, consulendum esse Summum Pontificem; nec illo inconsulto talia fœdera esse inuenda. Et ita nostram sententiam in terminis docet Eminētissimus Dominus meus Cardinalis Lugo *de fide disp. 19. sect. 2. 3. 4. num. 124.* Suuertius *de fide hæret. ser. sect. 9.* Tannerus *tom. 3. disp. 1. quest. 9. dub. 3. num. 101.* & Authores compositionis Pacis, *cap. 5. quest. 28. num. 46.* quibus adde Maldonatum *ubi supra in Matth. cap. 3. num. 26.* cuius verba superiorius adduxi; & ex eadem Societate Petrum Hurtadum *de Mendoza vol. 1. de fide, disp. 79. sect. 5. & 6. §. 32. 33. & 36.* Vnde piaculum existimarem, si per extensum ea omnia, quæ ipse firmat circa hoc dubium, hîc non apponerem; sic itaque asserit: Dico, non licere Principi Laico permittere Synagogas, nisi ex facultate Romani Pontificis; idem dicendum est de conscientie libertate. Igitur, quoties agitur de Religionis, consulendus est Pontifex, cui Deus adest speciali prouidentia, Petro ob singularem fidem promissa. Ad permittendam in non baptizatis conscientie libertatem, non est necessaria facultas Ecclesiæ, nihil iudicantis de iis, qui foris sunt, cum hæreticis est diuersa ratio: libertas permissa non potest licite permitti inconsulto Pontifice; tum quia Laici tenentur ferè agere cum hæreticis ab Ecclesia damnatis; cedit verò in fidei detrimentum eos non punire. Vnde

Sup. hâc in Ref. seq. in 6. Qui quidem.